

TARNÓW I REGION

**TARNOWSKIE
CENTRUM
INFORMACJI**

msiT

Małopolski
System
Informacji
Turystycznej

www.tarnow.travel

SZLAKIEM TARNOWSKIEGO RENESANSU

Tarnów w okresie renesansu był jednym z najpiękniejszych miast w Polsce. Majestatyczny kościół parafialny, wspinały ratusz, kamienice mieszczańskie o ciekawej architekturze i bogatej polichromii tworzyły wspinały widok.

W początkach XVI w. Tarnów liczył około 1200 mieszkańców.

Miasto otoczone było murami obronnymi, miało wodociąg i kanalizację. Zamożni mieszkańcy trudnili się rzemiosłem i handlem. Właścicielem Tarnowa był w tym czasie wybitny polityk, człowiek światły i bywały w świecie, **hetman wielki koronny Jan Tarnowski**. Rezydencją hetmana był odziedziczony po przodkach zamek na Górze św. Marcina oddalony od miasta o około 2 km.

**„Perła Renesansu”
– tak o tarnowskiej Starówce
mówią wybitni znawcy sztuki.**

Tarnowski rynek wytyczony w chwili lokacji miasta w 1330 roku, otaczają kamienice wzniesione w większości w XVI – XVIII w. Do najcenniejszych należą dwa renesansowe budynki z podcieniami.

W latach dwudziestych XVI w. miasto otoczone zostało nowymi fortyfikacjami, których fragmenty częściowo zrekonstruowane w latach 60. ubiegłego wieku, można oglądać do dziś.

Dzisiaj możemy wędrować uliczkami Tarnowa i podziwiać renesansowe kamieniczki wokół rynku, Dom Mikołajowski, ratusz, przepiękne pomniki nagrobne w bazylice katedralnej oraz górujące nad miastem ruiny, niegdyś wspaniałego zamku rodu Tarnowskich.

SZLAKIEM BOHATERA POLSKI I WĘGIER – GENERAŁA JÓZEFA BEMA

Generał Józef Bem – bohater narodowy Polski i Węgier – urodził się w Tarnowie, w domu na przedmieściu zwanym Burkiem (nazwa ta pochodzi od bruku, który pokrywał funkcjonujący do dziś plac handlowy).

W księdze metrykalnej parafii katedralnej w Tarnowie znajduje się zapis chrztu Józefa Bema i data jego urodzin – 14 marca 1794 r.

Muzeum Ziemi Tarnowskiej posiada w swoich zbiorach pamiątki związane z życiem i wojskową działalnością gen. Bema podczas powstania listopadowego w Polsce, na emigracji we Francji i podczas Wiosny Ludów na Węgrzech (gdzie był dowódcą armii siedmiogrodzkiej) oraz na emigracji w Turcji, gdzie zmarł 10 grudnia 1850 r. w Aleppo (obecnie Syria).

Prochy gen. Józefa Bema w 1929 roku uroczyście przewieziono do Polski, do rodzinnego Tarnowa i złożono w okazałym mauzoleum w Parku Strzeleckim.

Na uwagę zasługują **pomnik Generała, mural i ławeczka przyjaźni polsko-węgierskiej** przy ul. Wałowej (obowiązkowo odwiedzane przez grupy węgierskie) oraz **dary Węgrów na pl. Petőfięgo, tzw. „węgierskim zakątku Tarnowa”**, tj. **pomnik Sandora Petőfięgo, kopijniki** oraz **Brama Seklerska**. To jedna z trzech bram tego typu w Polsce. Pozostałe znajdują się w Starym Sączu

oraz w podtarnowskich Koszycach Wielkich. W zbiorach Muzeum Ziemi Tarnowskiej znajdują się **fragmenty Panoramy Siedmiogrodzkiej** (23 z 43 odnalezionych), w tym **największy** fragment o wymiarach 3,85x3,28m, przedstawiający tyły armii węgierskiej dowodzonej przez gen. Bema, podczas **bitwy o Sybin**. Obraz (120x15m) namalowany **na zamówienie Węgrów pod kierunkiem Jana Styki w 1897 r.**, został pocięty na kawałki. Niektóre fragmenty dzieła są własnością muzeum. Jeden z nich, w formie murala (17x12 m), jest przedstawiony na ul. Wałowej, nieopodal pomnika Bema.

SZLAKIEM ŻYDÓW TARNOWSKICH

Miasto i region tarnowski były jednymi z najważniejszych centrów chasydyzmu.

W 1939 r. Tarnów liczył 56 000 mieszkańców, z czego **25 000 stanowili Żydzi** (45% mieszkańców miasta) i był pod tym względem **czwartym miastem w byłej Galicji** (po Lwowie, Krakowie i Stanisławowie).

Działy tu żydowskie szkoły, instytucje, drukarnie, wydawano czasopisma.

Zabytków związanych z **kulturą żydowską w mieście** jest wiele. Część wschodnia przedwojennego Tarnowa zamieszkiwana była głównie przez ludność żydowską. Warto przespacerować się **ulicą Żydowską**, wychodzącą z rynku na wschód, która wraz z równoległą do niej ulicą Wexlarską, tworzą najstarszą część dzielnicy zamieszkałej niegdyś przez Żydów.

W dniach **11-19 czerwca 1942** roku roku hitlerowcy **zamordowali na tarnowskim rynku trzy tysiące Żydów**.

Na ul. Goldhammera **zachowała się zabudowa z kamienicami**, w których mieściły się **ważne żydowskie instytucje**: towarzystwo kredytowe, siedziba gminy wyznaniowej, dom modlitwy czy najstawniejszy tarnowski hotel. Na fasadzie jednego z budynków jeszcze dziś **można zobaczyć napisy w językach polskim i jidysz**, reklamujące dania restauracyjne. Na szlaku znajdują się również m.in.: **mykwa** (rytualna łaźnia), **młyn Szancera** (pierwszy takiego typu w Galicji) oraz **bima** (jedyne ocalały fragment najstarszej – siedemnastowiecznej tarnowskiej synagogi), pod którą odbywają się w czerwcu koncerty muzyki klezmerskiej. Kulminacją wędrówki jest wizyta na **jednym z największych, najlepiej zachowanych i najstarszych cmentarzy żydowskich** w południowej Polsce. Na 3,20 ha powierzchni cmentarza, wzmiankowanego już w 1581 r., znajduje się **około 6000 nagrobków**.

W nieodległej Dąbrowie Tarnowskiej **zachwca odnowiona synagoga z 1863 roku**.

SZLAKIEM „POLSKIEGO EDISONA” – JANA SZCZEPANIKA

Jan Szczepanik

Z Tarnowem związany jest również **najszechstronniejszy Polski wynalazca**, przyjaciel Marka Twaina – **Jan Szczepanik**. Urodzony **13 czerwca 1872 r.** na ziemi przemyskiej, związany zawodowo z Berlinem i Dreznem, **zmarł 8 listopada 1926 r.** i został pochowany w Tarnowie.

Wędrując po Tarnowie, warto zatrzymać się przed kamienicami: przy **ul. Szopena 11** (dom rodzinny) oraz przy **ul. Sowińskiego 11** (przez kilka lat wynalazca prowadził tutaj, zakończone sukcesem, badania nad uzyskaniem barwnych fotografii i przeźroczy).

W Muzeum Ziemi Tarnowskiej, w zbiorach „Apoteoza”, podziwiać można **największy gobelin utkany metodą Szczepanika** z okazji 50-lecia panowania cesarza Franciszka Józefa I.

Niewątpliwy rozgłos tarnowskiemu wynalazcy przyniósł nieudany zamach na życie króla Hiszpanii Alfonsa XIII. Karetą królewską, którą podróżował monarcha, obita była materiałem kuloodpornym według pomysłu Szczepanika, toteż bomba rzucona na nią (mimo wybuchu, w wyniku którego rany odniosło wielu przechodniów) nie uczyniła królowi żadnej szkody. Na znak swojej wdzięczności, 2 czerwca 1902 r. Alfons XIII udekorował Jana Szczepanika hiszpańskim orderem Izabeli Katolickiej.

Pionier fotografii barwnej, telewizji, filmu barwnego, prekursor nowoczesnego przemysłu tkackiego, wynalazca kamizelki kuloodpornej.

W Tarnowie stoi pomnik oraz działa fundacja gromadząca pamiątki po „Polskim Edisonie”. Na uwagę zasługuje również mural upamiętniający 150. rocznicę urodzin Wynalazcy, który powstał na budynku przy ul. Sitki, nieopodal Parku Strzeleckiego.

Obecnie jest to największy dworzec kolejowy na wschód od Krakowa i najpiękniejszy nie tylko w Polsce, ale i w Europie!

DWORZEC KOLEJOWY

Secesyjny, monumentalny gmach dworca kolejowego wybudowano w latach 1906-1910 na wzór dworca lwowskiego. Wnętrza tarnowskiego dworca, po gruntownym remoncie w 2010 r., przypominają wnętrza eleganckich hoteli z epoki.

Na przestrzeni lat gmach był świadkiem najważniejszych dla Tarnowa wydarzeń. W 1914 r. z tarnowskiego dworca do Krakowa wyruszyli **pierwsi tarnowscy legionieści**, którzy później, pod wodzą Piłsudskiego, włączyli się w działania wojenne, mające przynieść Polsce niepodległość.

W 1929 r. przed tarnowskim dworcem witano prochy gen. Józefa Bema sprowadzone z Syrii.

28 sierpnia 1939 r. na tarnowskim dworcu **wybuchła bomba** podłożona przez zamachowca przeszkolonego przez niemieckich dywersantów. Ładunek wybuchowy zabił 20 osób i ranił 53 osoby.

W dniu 14 czerwca 1940 r. z bocznicy przy ul. Kochanowskiego, niedaleko dworca, wyruszył **pierwszy transport polskich więźniów do KL Auschwitz**.

MOŚCICE - MODERNISTYCZNA „DZIELNICA-OGRÓD”

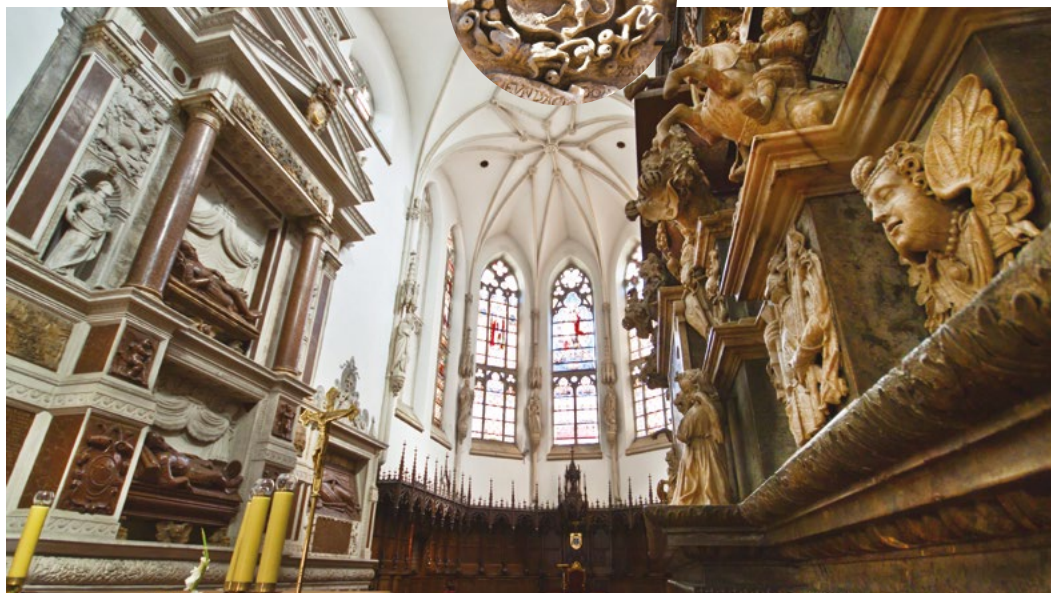
Dzielnica, która powstała jako osiedle przyfabryczne obecnych Zakładów Azotowych, przyciąga nie tylko miłośników modernizmu.

Całe Mościce miały być przyjazną „Dzielnicą ogrodem”, stąd też duża ilość zieleni. Plan osiedla przyfabrycznego przypomina literę „T”, której jeden z boków wyznacza ul. Kwiatkowskiego oddzielająca teren fabryki od części mieszkalnej. Jedno i dwupiętrowe wille zlokalizowane zostały na planie regularnych i osiowych ulic – alei wysadzanych drzewami, które swoje nazwy przyjęły od gatunków zasadzonych wzdłuż nich drzew: Głogowa, Jarzębinowa, Lipowa (obecnie Kwiatkowskiego), Kasztanowa, Topolowa, Białych Klonów, Czerwonych Klonów, Jesionowa (obecnie ks. Indyka). Zespół urbanistyczny osiedla przyfabrycznego został wpisany w 1979 r. do rejestru zabytków.

Ideą projektantów, architektów i budowniczych było stworzenie, mającym tu zamieszkać ludziom, jak najlepszych warunków życia.

TURYSTYKA SAKRALNA

Najstarsze w Polsce **Muzeum Diecezjalne**, największe w Europie **Wyższe Seminarium Duchowne**, najliczniejsza grupa misjonarzy rozsiąanych po całym globie – taka w skrócie jest charakterystyka diecezji, której stolicą od 240 lat pozostaje Tarnów.

Liczne miejsca kultu świętych, a szczególnie Matki Bożej, wśród których najbardziej znanym jest **tuchowskie Sanktuarium Maryjne**, będące miejscem corocznych pielgrzymek setek tysięcy wiernych, potęgując niewykrywalność tego obszaru. Podkreślił to sam **papież Jan Paweł II**, zwracając się do wiernych podczas swojej wizyty w Tarnowie, 9 czerwca 1987 r.: „**Nie macie pojęcia, jak ja zawsze lubiłem jeździć do Tarnowa!**”

Bazylika katedralna to najbardziej reprezentacyjny zabytek Tarnowa. Świątynia słynie z **monumentalnych renesansowych nagrobków Tarnowskich** oraz **manierystycznego Ostrogskich**, które uchodzą za jedno z najwybitniejszych polskich dzieł sztuki, takich mistrzów jak: **Bartłomiej Berecci, Jan Maria Padovano i Jan Pfister**.

Pomnik nagrobny Barbary z Tęczyńskich Tarnowskiej jest uważany za najpiękniejszą rzeźbę kobiecą doby Renesansu w całej Europie.

W zaulku za Katedrą, w jednej z najpiękniejszych i najstarszych kamieniczek w Tarnowie – **Domu Mikołajowskich z 1524 r.** – mieści się Muzeum Diecezjalne, które posiada w swoich zbiorach wyjątkowe eksponaty, m.in.: gotyckie rzeźby, tkaniny kościelne oraz obrazy ludowe malowane na szkle.

Zabawa – Sanktuarium bł. Karoliny Kózkówny, którą w Tarnowie w 1987 r. beatyfikował papież Jan Paweł II. Szesnastoletnia Karolina zginęła z rąk rosyjskiego żołnierza, broniąc swojej niewinności. W rodzinnej miejscowości i okolicy można zwiedzać: dom rodzinny przekształcony w muzeum, kościół, w którym Karolina została ochrzczona i gdzie spoczywają jej szczątki oraz miejsce śmierci błogosławionej.

Jamna – Sanktuarium Matki Bożej Niezawodnej Nadziei, zbudowane przez dominikanina **o. Jana Górę**. Obok kościoła znajduje się **Dominikański Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego**. Odpust odbywa się 15 sierpnia, a dzień wcześniej ma miejsce rzadko spotykany **obrzęd radosnego „Pogrzebu Matki Bożej”**.

ZAMKI

Na powstanie pierwszych zamków w Polsce wpływ miało kształtowanie się granic państwa polskiego i pojawienie się możnych rodów rycerskich.

Ziemia tarnowska nie była wprawdzie terenem granicznym, ale przebiegały tędy ważne trakty handlowe wymagające ochrony, a tę zapewniały zbrojne załogi warownych zamków.

Do najlepiej zachowanych należą zamki w **Dębnie i Nowym Wiśniczu**.

Zamek w Dębnie składa się z czterech piętrowych budynków, które otaczają wyłożony kamiennym brukiem dziedziniec ze studnią. Sylwetkę zamku, z cegły i kamienia, urozmaicają baszty i nadwieszone wykusze.

Portale drzwi i okien oraz wykusze są ozdobione kamiennymi płaskorzeźbami o motywach roślinnych, geometrycznych i godłami herbowymi. Każdego roku odbywa się tutaj międzynarodowy **Turniej Rycerski**.

Natomiast w **Nowym Wiśniczu** znajduje się **największa zachowana obronna rezydencja barokowa w Polsce**.

Charakterystyczny wygląd zamek zawdzięcza czterem narożnym wieżom. Każda z wież jest inna, dzięki czemu zamek z różnych stron wygląda inaczej. Dzisiejszą formę budowla zyskała w latach 1615-1637 za sprawą Stanisława Lubomirskiego.

W regionie można również podziwiać ruiny zamków.

Do najciekawszych należą: **ruiny tarnowskiego zamku**

na szczycie Góry św. Marcina w Tarnowie, którego budowę rozpoczęto w 1329 r. (za panowania hetmana Jana Tarnowskiego odwiedzali go najwięksi polscy humaniści, dziś z ruin zamku roztacza się najpiękniejsza panorama Tarnowa); zrekonstruowane **wieże w Czchowie i Melsztynie** oraz w pełni zrekonstruowany, **czternastowieczny, kamienny zamek rycerski Tropstzyn**.

Zamek w Dębnie to jedyna tak dobrze zachowana rycerska rezydencja późnego gotyku w Polsce z lat 1470-80.

SAKRALNA ARCHITEKTURA DREWNIANA

Z drewna były wznoszone wiejskie chaty, karczmy, szlacheckie dwory i kościoły. Najstarsze obiekty drewniane pochodzą z XV w. Do najliczniejszej grupy zabytków należą budowle o charakterze sakralnym.

Do dzisiejszych czasów przetrwało kilkadziesiąt kościołów drewnianych – chyba najpiękniejszych symboli przywiązania do religii i tradycji. Najstarsze pochodzą z pierwszej połowy XV w., najmłodsze z lat dwudziestych XX w.

Przeważnie są to budowle wzniesione w technice zrębowej, jednonawowe, pokryte wysokimi dachami podbitymi gontami lub blachą. Większość z nich ma od zachodu wieże oraz podcienia zwane sobotami, które służyły pielgrzymom za schronienie.

Lipnica Murowana – kościół pw. św. Leonarda – postawiony z końcem XV w.; wnętrza ozdabiają cenne malowidła z XVI-XVIII w. Jest to jeden z najciekawszych i najlepiej zachowanych kościołów średniowiecznych w Polsce; wpisany na listę **Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO w 2003 r.**

Tarnów – kościół pw. Najświętszej Marii Panny „na Burku”

– poświęcony w 1440 r. Wzniesiony w duchu gotyckiej architektury drewnianej. W ołtarzu głównym znajduje się łaskami słynący **obraz Matki Bożej z dzieciątkiem** z XVI w.

Tarnów – Zawada (Góra św. Marcina – kościół pw. św. Marcina) – zbudowany w XV w., był kilkakrotnie przekształcony w okresie późnego gotyku. Na uwagę zasługują ostrołukowe portale gotyckie, gotyckie okucia kowalskie oraz soboty.

Skrzyszów – kościół pw. św. Stanisława

– zbudowany w 1517 r. z fundacji Jana Amora Tarnowskiego przez cieślę Jana z Czchowa, o czym informuje zachowana na portalu sygnatura. Jest to największy drewniany kościół w Małopolsce i równocześnie jeden z najpiękniejszych.

Rzepiennik Biskupi – kościół pw. św. Jana Chrzciciela

– zbudowany prawdopodobnie w 1494 r. Najmniejszy i zarazem jeden z najcenniejszych drewnianych kościołów w Małopolsce z pierwotnym układem przestrzennym niezmienionym od średniowiecza. Zachowały się ponadto trzy gotyckie portale wejściowe zamknięte łukami, tzw. oślim grzbietem.

Architektura drewniana Małopolski jest bardzo bogata i atrakcyjna.

CMENTARZE Z I WOJNY ŚWIATOWEJ

Wojskowe nekropolie przypominają o krwawych bojach toczonych na terenie Galicji Zachodniej, m.in. w okolicach Tarnowa, na przełomie 1914 i 1915 roku pomiędzy armią rosyjską i armią C.K. Austrii. Usytuowane często w miejscu walki, zarośnięte drzewami, są ważnym i niezwykle charakterystycznym świadectwem historii tej ziemi. Pochowano na nich żołnierzy różnych narodowości – **Polaków, Austriaków, Niemców, Rosjan, Węgrów, Bośniaków, Czechów i Włochów**. Cmentarze z I wojny światowej to nie tylko interesujące zabytki architektury, uczące szacunku wobec poległych na równych prawach, to również pomniki będące swoistym świadectwem minionej historii ziemi tarnowskiej.

W regionie tarnowskim znajduje się około 200 obiektów cmentarnych z czasów I wojny światowej.

ETNOGRAFIA I FOLKLOR

Region tarnowski pełen jest miejsc szczególnych, tworzących wyjątkowy urok tej części Małopolski.

To właśnie one, zapadając w pamięć, sprawiają, że tak wiele osób wraca do nas regularnie. Fascynujący świat lokalnych obyczajów i odżywająca tradycyjna sztuka ludowa przestają być domeną starszych pokoleń.

Tarnowskie Muzeum Etnograficzne, zlokalizowane w dawnym zajeździe podmiejskim (obecnie centrum miasta), może się poszczycić pierwszą w Europie stałą wystawą poświęconą **historii i kulturze Romów**. Ekspozycja obejmuje stroje i narzędzia. Jednak na szczególną uwagę zasługuje kolekcja pięciu oryginalnych wozów taborowych znajdujących się na dziedzińcu muzeum.

Lipnica Murowana – mała miejscowość z zachowanym średniowiecznym układem urbanistycznym, słynie z corocznego **konkursu palm wielkanocnych**. Palmy, które wygrywają konkursy, osiągają 38 metrów wysokości.

Zalipie – jedyna „malowana wieś” w Polsce.

Obecnie w Zalipiu istnieje blisko 30 zagrod, w których znajdują się budynki mieszkalne lub gospodarcze ze ścianami pomalowanymi w charakterystyczne ornamenty kwiatowe. W **zagrodzie Felicji Curyłowej** (obecnie oddział Muzeum Ziemi Tarnowskiej w Tarnowie) można podziwiać – obok malowanych ścian domu i zabudowań gospodarczych – przepięknie dekorowane wnętrza chaty.

Region tarnowski oferuje wypoczynek dla całej rodziny **na licznych Winnicach** oraz **w gospodarstwach agroturystycznych**, których wokół Tarnowa jest prawie 200. Gościnność, tradycyjna kuchnia, wysoki standard oraz niska cena zachęcają do odpoczynku na tarnowskiej wsi nie tylko krajan, lecz coraz częstszych gości z zagranicy. Grzybobranie, łowienie ryb, jazda konna czy zwiedzanie okolicy to najczęstsza letnia oferta gospodarzy. Zimą natomiast dominują zjazdy na nartach na coraz lepiej przygotowanych stokach z wyciągami orczykowymi.

UROK MAŁYCH MIASTECZEK

Tym, co łączy miasteczka Pogórza – Ciężkowice, Czchów, Lipnicę Murowaną, Nowy Wiśnicz, Tuchów, Wojnicz i Zakliczyn – jest niepowtarzalny urok i atmosfera małomiasteczkowego spokoju.

Większość z tych miast, założonych w pierwszej połowie XIV w., zachowała średniowieczny układ zabudowy. Charakteryzują go **rynki otoczone parterowymi domami z drewnianymi podcieniami**. W miasteczkach znajdują się zabytkowe kościoły oraz muzea prezentujące historię i kulturę lokalną. Większość miejscowości utraciła prawa miejskie w latach 20. i 30. XX w. Od kilku lat je odzyskują. Obecnie tylko **Lipnica Murowana** nie posiada statusu miasta.

W Ciężkowicach, oprócz drewnianej zabudowy rynku, warto zobaczyć unikalny **rezerwat przyrodniczy „Skamieniałe Miasto”**, ścieżkę w koronach drzew oraz **multimedialne muzeum przyrodnicze**, a po zwiedzaniu można odpocząć w **Parku Zdrojowym**.

W Czchowie warto zwrócić uwagę na **kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny** – jeden z najstarszych kościołów murowanych w naszym regionie, z **ośmioboczną kamienną chrzcielnicą** z 1506 roku.

Drewniany kościół pw. św. Leonarda, wpisany na listę **UNESCO** oraz wysokie na około 35 metrów palmy urzekają przyjezdnych w **Lipnicy Murowanej**.

Nad pobliskim **Nowym Wiśniczem** króluje największa barokowa rezydencja w Polsce – **zamek Lubomirskich**. Każdego roku w lipcu ponad **100 000 pielgrzymów** bierze udział w **Wielkim Opuście Tuchowskim** w **Sanktuarium Matki Bożej Tuchowskiej**.

Dzieci chętnie zwiedzają w klasztorze ruchomą szopkę – jedną z największych w Polsce oraz muzeum misyjne z eksponatami z Afryki, Ameryki i Oceanii.

Wojnicz, najstarsza miejscowość regionu, zaprasza do zwiedzania **„wałów kasztelańskich”** – obronnych umocnień ziemnych oraz drewnianego kościołka z XV w.

Na wymienione potrawy z fasoli zaprasza **Zakliczyn**, gdzie co roku we wrześniu organizowane jest **„Święto Fasoli”**.

W Zakliczynie zobaczymy **oryginalne drewniane domy parterowe konstrukcji zrębowej**.

Krajobrazy Pogórza możemy podziwiać z licznych **wież widokowych**, do najładniejszych należy ta w **Dąbrówce Szczepanowskiej** (podświetlana), natomiast najwyższa jest w **Iwkowie, na Szpilówce** (32 m).

W pobliskiej Kąsnej Dolnej należy odwiedzić jedyną zachowaną rezydencję kompozytora i premiera II RP Ignacego Jana Paderewskiego.

„ENO TARNOWSKIE” – WINNICE W REGIONIE TARNOWSKIM

Zwiedzanie podtarnowskich winnic to okazja do degustacji wyśmienitego wina oraz wybornych, lokalnych produktów, takich jak sery, wędliny czy chleby. Okolice Tarnowa to nie tylko niezapomniana podróż kulinarna, to również zwiedzanie regionu na rowerze szlakami i trasami rowerowymi **EuroVelo** czy **EnoVelo**.

**„EnoTarnowskie”
to dynamicznie
rozwijający się region winiarski.**

W 2022 r. „EnoTarnowskie” zostało docenione przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, które nadało mu tytuł „Polska Marka Turystyczna”.

TURYSTYKA AKTYWNA

Najmłodszym polecamy centra zabaw dla dzieci, starszych zapraszamy na **wyścigi gokartowe na torach kartingowych** oraz wspinanie na jednych z najwyższych w Polsce **ścianach wspinaczkowych**.

Ponadto w naszym mieście można zagrać w **paintball** czy pojeździć na „desce” w **skate parku**.

Na tych, którzy lubią pływać, czekają **basen i Park Wodny** ze zjeżdżalnią, gejzerami, sztuczną rzeką i saunami.

Zimą w Tarnowie zachęcają do ślizgania **sztuczne lodowiska**, a w regionie czekają naśnieżane stoki.

Miasto posiada również **lotnisko sportowe** oraz **tor żużlowy**, na którym trzykrotnie w 2004, 2005 i 2012 roku tarnowska drużyna „**Jaskółki**” **Unia Tarnów** zdobyła tytuł **Drużynowego Mistrza Polski**.

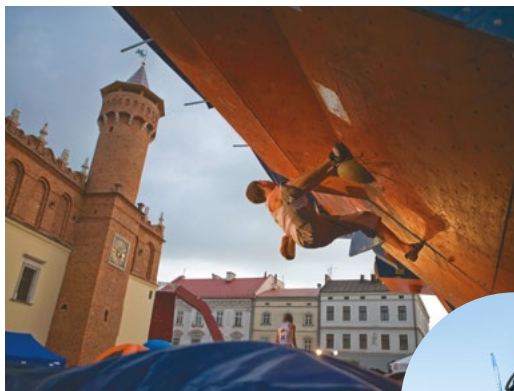
Obok **Arena-Tarnów Jaskółka**, gdzie na hali widowiskowo-sportowej organizowane są imprezy sportowe, targi, koncerty oraz inne występy estradowe.

Region tarnowski to wymarzone miejsce dla miłośników aktywnego spędzania wolnego czasu.

Zróżnicowane ukształtowanie terenu oraz wyjątkowe walory nie tylko przyrodnicze, ale i kulturowe to atuty naszego regionu. Niewielkie różnice wzniesień sprawiają, że uprawianie aktywnych form turystyki nie wymaga szczególnych predyspozycji. Cały region poprzecinany jest siecią szlaków pieszych, rowerowych i konnych. Zmęczeni wędrowcy odpoczynek mogą znaleźć w baczówkach **na Brzance i Jamnej**, usytuowanych na skrzyżowaniach szlaków.

Tarnów posiada bogatą ofertę dla tych, którzy nie mogą „usiedzieć w miejscu”.

W regionie tarnowskim wytyczono 25 szlaków rowerowych o łącznej długości ponad 630 km. Są to szlaki zarówno górskie (16, spośród których 5 bierze początek w Tarnowie), jak i nizinne (9, z których 5 rozpoczyna się w Tarnowie).

Tarnów jest połączony z Europą Zachodnią i Południową autostradami rowerowymi **EuroVelo 4 i 11** oraz **VeloDunajec**, natomiast Winnice Pogorza połączone są szlakiem **EnoVelo**. Dzięki temu Tarnów stał się ważnym węzłem rowerowym.

W Tarnowie rowerzysta ma możliwość bezpiecznego i łatwego poruszania się rowerem dzięki ścieżkom rowerowym, których w mieście wybudowano blisko 65 km.

Można wypożyczyć rower w bezobsługowym systemie wypożyczalni **Tarnowski Rower Miejski** (dla dorosłych, z fotelekami oraz dla dzieci).

Dla biegaczy i rolkarzy powstał **Park Biegowy Marcinka**. Można tu również uprawiać nordic walking, a zimą narciarstwo biegowe.

Miłośnikom „**dirt jumping**” Tarnów oferuje specjalny tor rowerowy oraz **Bike Park Marcinka na Górze św. Marcina**.

W 2023 roku Tarnów jest miastem partnerskim III Igrzysk Europejskich „Kraków – Małopolska 2023” – największego wydarzenia sportowego w Europie w 2023 roku, a zarazem największej sportowej imprezy w historii Polski. Dyscypliny, które odbywają się w Tarnowie to **badminton** oraz **wspinaczka sportowa** (sporty olimpijskie – kwalifikacje do Igrzysk Olimpijskich Paryż 2024), a także **piłka nożna** i **piłka ręczna**.

TURYSTYKA RODZINNA

Fascynującym będzie spacer **po renesansowej Starówce**, panorama miasta rozciągająca się **z wieży ratusza**, czy też możliwość obejrzenia **najstarszego w Polsce sprawnego mechanizmu zegara ratuszowego**. Nietuzinkowymi atrakcjami dla rodzin z dziećmi są: **kolorowa wystawa romska z oryginalnymi wozami taborowymi**, **edukacyjna wystawa o Tarnowie „w multimedialnej pigułce”**, po której oprowadza nas **kataryniarz** oraz możliwość zdobycia najdalej na północ wysuniętego wzniesienia Karpat – **Góry Św. Marcina**, na której znajdują się **ruiny tarnowskiego zamku**. Rozpościera się z nich niezwykle widok na cały Tarnów. Rodziny preferujące aktywne formy spędzania wolnego czasu mają do wyboru szeroki wachlarz zajęć na obiektach **parków linowych**, **Parku Wodnego**, **centrów zabaw**, **kąpielni**, **torów gokartowych** czy też **hal wspinaczkowych**. Zimą w Tarnowie nie zastąpione okazać się mogą zarówno **sztuczne lodowiska**, a w okolicy **stoki narciarskie**.

Tarnów oferuje wiele atrakcji, które zadowolą wszystkich członków rodziny – od juniora do seniora.

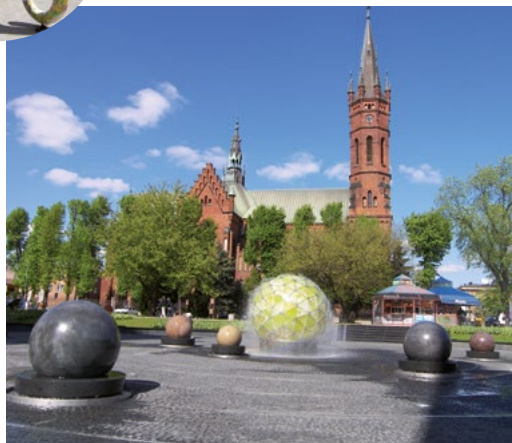

Rodziców z nieco młodszymi dziećmi zachwycą spacerować zakątkami najcieplejszego w Polsce miasta. Na swojej drodze napotkają: **uwielbiany przez dzieci kolorowy pomnik słonia**, tajemniczy **zakątek z pomnikiem króla Władysława Łokietka**, grającą rzeźbę **katarzyniarza**, **fontannę edukacyjną przedstawiającą Układ Słoneczny**, **skwer „u stóp” Małych Schodów** z fontanną posadzkową i kaskadową, a także **Park Strzelecki z mauzoleum gen. Bema**.

Po otaczającym go stawie pływają kaczki i łabędzie, a tuż obok znajduje się największy w mieście plac zabaw. Nie można pominąć najnowszej rodzinnej atrakcji Tarnowa, którą jest łączący naukę i zabawę **Pasaż Odkryć**, mieszczący się w pięknie odrestaurowanej kamienicy na Rynku 4. Natomiast poza miastem na uwagę zasługują: **Muzeum Drogownictwa w Szczucinie**, uważane za jedno z najciekawszych polskich muzeów techniki, **Muzeum Lalek w Piłźnie i Lipinach**, **Skamieniałe Miasto z Parkiem Zdrowym** oraz pełne tajemnic zamki i ścieżki przyrodnicze.

Tarnów staje się coraz bardziej popularny wśród osób poszukujących nowych miejsc dla rodzinnego wypoczynku.

NAJCIEKAWSZE TARNOWSKIE FONTANNY

Miejszem licznie odwiedzanym przez rodziny z dziećmi, jest **skwer „u stóp” Małych Schodów**, w sąsiedztwie murów miejskich, gdzie ulokowano fontannę posadzkową oraz fontannę kaskadową. Latem dwa razy dziennie oglądać można specjalne pokazy – wodnemu widowisku towarzyszy muzyka, a wieczornym pokazom dodatkowo iluminacja. Tutaj znajduje się **makieta tarnowskiej starówki** oraz **mural** przedstawiający panoramę **Tarnowa z 1644 roku**.

Warto też wspomnieć o kolejnym miejscu rodzinnych, bądź romantycznych spacerów, to **Park z Pałacem Sanguszków w Gumniskach**. Tu, przed wojną, na południowym stoku wzgórza pałacowego urządzono ogród kwaterowy typu włoskiego z fontanną. Niedawno odrestaurowana i podświetlana fontanna znajduje się **w najcieplejszym miejscu w Polsce**.

Tarnów posiada też **edukacyjną fontannę (fontannę kosmiczną)** przedstawiającą **Układ Słoneczny**, a w **Parku Strzeleckim** (z okazałym **mauzoleum gen. Bema**) jedną z najładniejszych fontann parkowych **„Hebe z lwami”**.

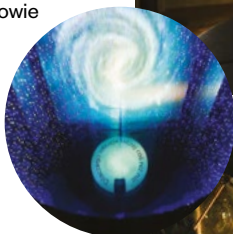
Nowoczesna, kolorowo podświetlana fontanna przy ul. Bernardyńskiej dostarcza najmłodszym wiele emocji.

CENTRUM NAUKI I TECHNIKI „PASAŻ ODKRYĆ”

Najnowszą rodzinną atrakcją Tarnowa jest **Pasaż Odkryć**, mieszczący się w pięknie odrestaurowanej kamienicy na Rynku 4. Miejsce to przepełnione jest historią, było świadkiem niezliczonych wydarzeń z przeszłości miasta. Aktualnie to najlepsze miejsce w Tarnowie łączące naukę i zabawę. Po stałej wystawie poruszamy się jak „trybiki w maszynie” między pracowniami **Hellera, Olszewskiego, Studniarskiego, Szczepanika i Piszowej** (wszyscy związani z Tarnowem). Każda z wystaw wymaga innego rodzaju interakcji i zachęca „**do szerszego spojrzenia na świat**”. Całość wyjaśnia przewodnik, który prowadzi grupę **od ciekawości i poszukiwania, do kreowania i realizacji**. Pokazuje też jak zastosować zdobytą wiedzę i stworzyć coś pomysłowego.

Dodatkową atrakcją jest **Planetarium**. Seanse w nim to rozrywka połączona z dawką **wiedzy o Wszechświecie**. Prezentują w atrakcyjny sposób zjawiska, które każdego dnia i nocy obserwujemy na niebie.

SZLAK MASZKARONÓW W TARNOWIE

Szlak Maszkaronów **łączy aktualnie 17 miejsc** na mapie Tarnowa, które w zabytkowych przestrzeniach skrywają figurki maszkaronów.

Nowe maszkarony nawiązują od rzeźb, **które w XVI w. osadzone zostały przez włoskiego artystę Santi Guccio na attyce tarnowskiego ratusza** i odstraszały złe moce, tym samym chroniąc miasto. Współczesne maszkarony **stworzone przez tarnowskich artystów** również czuwają nad bezpieczeństwem mieszkańców i gości, ale przede wszystkim **wywołują pozytywne emocje** (bawią, rozśmieszają, edukują, prowokują miłe gesty). Zapraszamy Was **na spacer i spotkanie z maszkaronami**, które zachęcają do zwiedzania **zabytków Tarnowa** i czekają, by stać się bohaterami Twojego zdjęcia! Aby ułatwić Wam poznanie maszkaronów **powstała mapa z oznaczeniem lokalizacji i ich opisem**.

W nagrodę za odnalezienie danego maszkarona zdobywca **wkleja odpowiednią naklejkę!**

Mapę wraz z naklejkami możecie zakupić w Tarnowskim Centrum Informacji Rynek 7.

Osoby preferujące inną formę zwiedzania zapraszamy na stronę z mapą online: **www.maszkarony.tarnow.pl**

INSTYTUCJE KULTURY W TARNOWIE

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA KULTURALNE

W Tarnowie prężnie działają instytucje kultury.

Galeria Miejska BWA, która siedzibę ma w neogotyckim pałacyku w Parku Strzeleckim, zajmuje się prezentacją sztuki współczesnej: klasyki polskiej sztuki współczesnej, najciekawszych zjawisk sztuki polskiej ostatnich lat oraz tarnowskiego środowiska artystów. Każdego roku Galeria jest organizatorem wielu wystaw.

W dzielnicy Mościce działa **Centrum Sztuki Mościce**, które dysponuje największą w regionie salą widowiskową oraz dwusłalowym kinem. Tu od ponad 50 lat działa **Zespół Pieśni i Tańca „Świerczkowiacy”**. Natomiast działające przy katedrze chóry **„Puellae Orantes”** i **„Pueri Cantores Tarnovienses”** są laureatami kilkudziesięciu konkursów ogólnopolskich i międzynarodowych.

Przy Zespole Szkół Muzycznych powstała nowoczesna sala koncertowa, gdzie odbywają się koncerty, festiwale i warsztaty muzyczne.

Kilkanaście kilometrów od Tarnowa, w **Lusławicach**, **Krzysztof Penderecki** – wybitny polski kompozytor i dyrygent założył **Europejskie Centrum Muzyki**, które rozwija talenty muzyczne najzdolniejszych młodych instrumentalistów, wokalistów oraz dyrygentów z całego świata poprzez tzw. **Kursy Mistrzowskie**.

Ponadto w Tarnowie działa najstarsze w Polsce, założone w 1888 roku **Muzeum Diecezjalne** oraz **Muzeum Ziemi Tarnowskiej** z kilkoma oddziałami w mieście i regionie.

Na kulturalnej mapie Polski Tarnów i region zajmuje szczególne miejsce. **Międzynarodowy Festiwal Muzyki Odnalezionej**, **Festiwal Muzyki Kameralnej „Bravo Maestro”** czy **Festiwal Emanacje** na trwałe wpisały się do kalendarzy zarówno polskich jak i zagranicznych melomanów. **Tarnowska Nagroda Filmowa** (drugi co do wielkości, po gdyńskim, festiwal filmowy w Polsce) należy do sztanदारowych imprez w Tarnowie.

Natomiast najważniejszą imprezą teatralną jest **„Talia” – Ogólnopolski Festiwal Komedii**. Każdego roku, jesienią, Tarnów staje się polską „Stolicą Komedii”. Przegląd sztuk komediowych z kraju i zagranicy zszedł z desek tarnowskiego teatru, wdarł się do pubów i kawiarenek pozostawiając na ulicach liczne grono osób roześmianych. Innymi ważnymi imprezami, które ściągają do Tarnowa turyści to **święto miasta** (obchodzone na początku wakacji), w lipcu jazzowe, a w sierpniu **bluesowe koncerty** oraz **listopadowy Jazz Contest**.

Koncerty muzyki klezmerskiej pod bimą oraz okolicznościowe spektakle to **„Dni Pamięci Żydów Tarnowskich – Galicianer Sztetl”**, organizowane co roku dla uczczenia pamięci **10 tysięcy mieszkańców miasta narodowości żydowskiej, wymordowanych przez hitlerowców w 1942 r.** w pobliskim **lesie Buczyna** i na ulicach Tarnowa.

NIEZAPOMNIANE PAMIĄTKI Z TARNOWA

Nazwa miasta Tarnów, według kronikarza Jana Długosza, pochodzi od krzewów tarniny (rozgałęziony, ciernisty krzew z rodziny różowatych), gęsto porastających pobliską Górę św. Marcina.

Założyciel Tarnowa Spycymir wybudował zamek wśród krzewów tarniny. W zamkowych piwnicach leżały wina i nalewki z granatowych owoców.

Obecnie w Tarnowie można kupić **herbatę i nalewkę z tarniny oraz „tarninowe korale”**, które stały się nietypowymi pamiątkami.

Do dzisiaj krzewy tarniny rosną w pobliżu ruin zamku a od niedawna, również w centrum miasta, na jednym z miejskich skwerów.

Jako niezapomnianą pamiątkę z Tarnowa polecamy, poza wspomnianymi „tarninowymi” produktami, **„ażurowe jajo z herbem Tarnowa”** autorstwa Doroty Banaszewskiej. Tarnowskie pamiątki były nagradzane w konkursach regionalnych i ogólnopolskich.

Ponieważ Tarnów jest najcieplejszym miastem w Polsce, warto kupić **ogrzewacz wielokrotnego użytku**, który wydziela ciepło (max temp. 50-60 st. C przez około 20 min). Prezent idealny dla sportowców, turystów, podróżnych, wędkarzy, myśliwych, motocyklistów. Każdy turysta może zabrać tarnowskie ciepło, gdzie tylko zechce!

Na szczególną uwagę zasługują ponadto **wyroby ze szkła z tarnowskich hut** oraz **przepyszny chleb**.

RESTAURACJE I KAWIARNIE W TARNOWIE – MIEJSCA SPOTKAŃ

Kilkadziesiąt kawiarenek, pubów i restauracji w zabytkowych wnętrzach tarnowskich kamienic i w ich piwnicach tworzą niepowtarzalny klimat. Na smakoszy czeka tradycyjna kuchnia polska, ale także kuchnie świata – jest w czym wybierać. Na uwagę zasługuje kawiarenka na pl. Sobieskiego mieszcząca się **w tramwaju**.

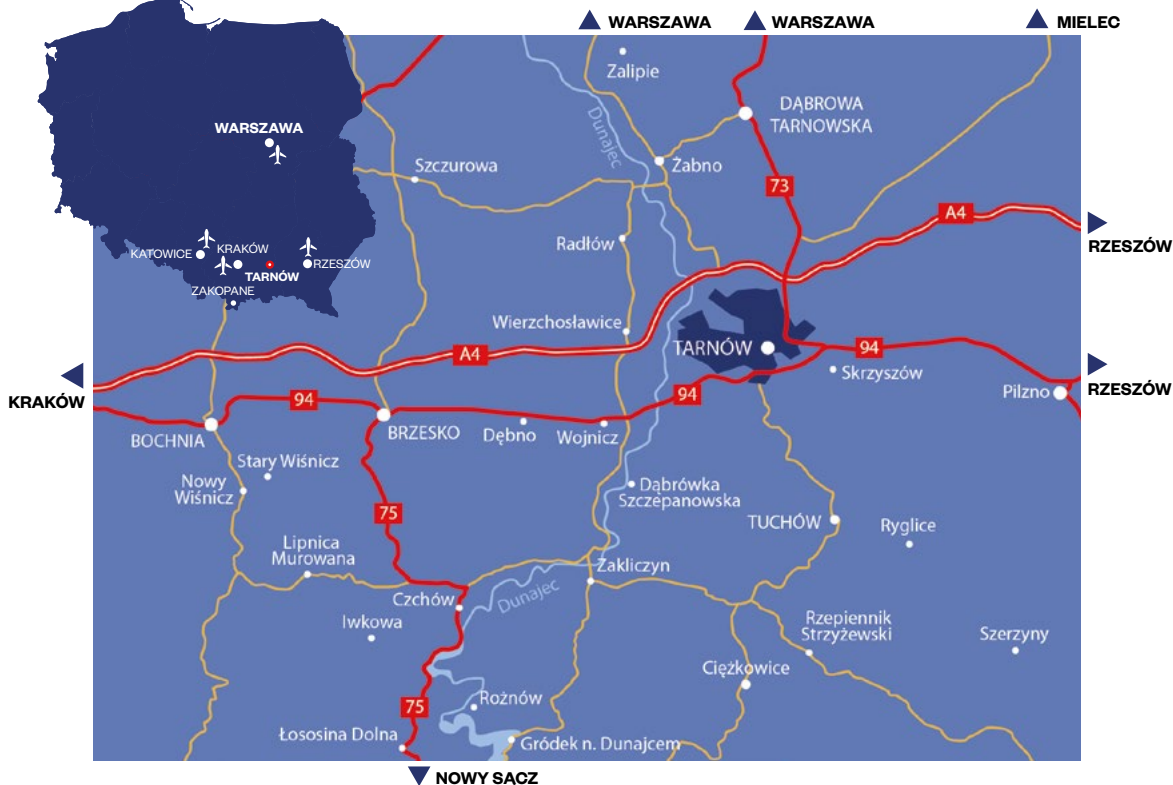
Latem tarnowski rynek staje się największą restauracją „pod chmurką” – kawiarniane ogródki zachęcają do odpoczynku i delektowania się tarnowskimi specjałami. Siedząc w restauracyjnych ogródkach można posłuchać koncertów organizowanych na rynku oraz zachwycić się architekturą renesansowych kamienic okalających przepiękny ratusz zwieńczony attyką z dwudziestoma ośmioma blendami. W jego wieży zamieszczono najstarszy czynny zegar w Polsce – bajecznie wyglądający w nocy dzięki iluminacji.

A w nocy kto spać nie może, do nocnych klubów i dyskotek niech się wybierze. Kilkanaście lokali w centrum miasta i na obrzeżach, otwartych „do ostatniego gościa” gwarantuje świetną zabawę.

TARNOWSKIE TRAMWAJE

Tarnowskie tramwaje wzorowane były na tramwajach lwowskich. Tarnów był jedynym miastem prowincjonalnym w Galicji, w którym od 1911 do 1942 roku kursowały elektryczne tramwaje. Miały one czerwony kolor z błękitno-złotym herbem miasta; stąd nazywano je pieszczotliwie **„biedronkami”**. Wzorowane były na tego samego koloru tramwajach lwowskich. Ostatni wóz tramwajowy okupanci wywieźli do Lwowa. Obecnie na pl. Sobieskiego stoi replika, a w niej uroczą kawiarenka.

Tarnowskie Centrum Informacji

Rynek 7, 33-100 Tarnów
tel.: +48 14 688 90 90
fax: +48 14 688 90 92
e-mail: centrum@tarnow.travel
www.tarnow.travel
www.it.tarnow.pl
 /Tarnowskie.Centrum.Informacji

- punkt Informacji Turystycznej MSIT ****
- przechowalnia bagażu
- pokoje gościnne
- sala konferencyjna (max. 40 osób)
- obiekt przyjazny mamom
- Miejsce Przyjazne Rowerzystom

Od lat jedno z **najlepszych it w Polsce wg POT**
Odnaka Ministra Turystyki „Za zasługi dla turystyki”
Wyróżnienie dla strony www.it.tarnow.pl

Tarnów polecany przez Lonely Planet
Tarnów TOP 15 najładniejszych mniejszych miast Europy
– wg CNN Travel

ODLEGŁOŚCI Z TARNOWA:

 Międzynarodowe porty lotnicze:
 Kraków – Balice | 90 km
 Rzeszów – Jasienka | 90 km

Muzeum Diecezjalne

pl. Katedralny 6, 33-100 Tarnów
tel.: +48 14 626 45 54
e-mail: muzeum@diecezja.tarnow.pl
www.muzeum.diecezja.tarnow.pl

Ratusz – Galeria Sztuki Dawnej

Rynek 1, 33-100 Tarnów
tel.: +48 14 639 08 65 wew. 100
e-mail: rynek@muzeum.tarnow.pl
www.muzeum.tarnow.pl

Muzeum Historii Tarnowa i Regionu

Rynek 20-21, 33-100 Tarnów
tel.: +48 14 639 08 65 wew. 217
e-mail: rynek@muzeum.tarnow.pl
www.muzeum.tarnow.pl

Muzeum Etnograficzne

ul. Krakowska 10, 33-100 Tarnów
tel.: +48 14 622 06 25
e-mail: etnografia@muzeum.tarnow.pl
www.muzeum.tarnow.pl

Miasta: **Kraków** | 80 km
 Warszawa | 298 km
Rzeszów | 80 km
Sandomierz | 100 km
Zakopane | 160 km

WYBRANE OBIEKTY NOCLEGOWE

Hotel Bristol ****

ul. Krakowska 9, 33-100 Tarnów
+ 48 14 621 22 79
recepca@hotelbristol.com.pl
www.hotelbristol.com.pl

Hotel Cristal Park ***

ul. Traugutta 5, 33-101 Tarnów
+ 48 14 633 12 25
hotel@crystalpark.pl
www.crystalpark.pl

Hotel Gal ***

ul. Dworcowa 5, 33-100 Tarnów
+ 48 14 688 99 30
recepca@hotelgaltarnow.pl
www.hotelgaltarnow.pl

Hotel Kantoria ***

ul. Piłsudskiego 28A, 33-100 Tarnów
+ 48 14 652 29 33
recepca@kantoria.pl
www.kantoria.pl

Hotel Tarnovia ****

ul. Kościuszki 10, 33-100 Tarnów
+ 48 14 630 03 50
recepca@hotel.tarnovia.pl
www.hotel.tarnovia.pl

Hotel Krzyski ***

ul. Krzyska 52b, 33-100 Tarnów
+ 48 14 620 11 34
recepca@hotelkrzyski.pl
www.hotelkrzyski.pl

Hotel Pod Dębem ***

ul. Marusz 9B, 33-100 Tarnów
+ 48 14 626 00 88
recepca@hpd.pl
www.poddebem.tarnow.pl

Camping 202 Pod Jabłoniemi ***

ul. Piłsudskiego 28A, 33-100 Tarnów
+ 48 14 621 51 24
recepca@camping.tarnow.pl
www.camping.tarnow.pl

Dwór Prezydencki Boutique Hotel&Spa *****

ul. Dworska 1, 33-113 Zgłobice
+48 14 652 76 50
dwor@crystalpark.pl
www.dwor-prezydencki.pl

Hotel Dunajec ***

ul. Krakowska 85, 33-113 Zgłobice
+ 48 14 674 30 96
hotel@hoteldunajec.pl
www.hoteldunajec.pl

Hotel Taurus ***

ul. Ładna 5, 33-156 Skrzyszów
+ 48 14 674 80 80
barladna@stan-taurus.com.pl
www.stan-taurus.com.pl/hotel-ladna.html

Hotel Kardamon ***

ul. Zbylitowskich 157,
Zbylitowska Góra, 33-113 Zgłobice
+48 14 652 06 05
biuro@hotel-kardamon.pl
<https://hotel-kardamon.pl/>

U Jana

ul. Rynek 14, 33-100 Tarnów
+ 48 14 626 05 64
recepca@euroaparthotel.pl
www.hotelujana.pl

ApartHotel Zakątna

ul. Zakątna 19, 33-100 Tarnów
+ 48 664 009 460
info@aparthotelzakatna.pl
www.aparthotelzakatna.pl

Centrum Rehabilitacji Zawodowej

„Słoneczne Wzgórze”
ul. Sanguszków 28 A, 33-100 Tarnów
+ 48 14 688 00 50
recepca@slonecznewzgorze.tarnow.pl
slonecznewzgorze.tarnow.pl

Tarnowskie Centrum Informacji

ul. Rynek 7, 33-100 Tarnów
+ 48 14 688 90 90
rezerwacja@it.tarnow.pl
www.it.tarnow.pl

pokoje gościnne – 10 miejsc noclegowych
sala konferencyjna – max. 40 osób

TARNÓW...

- jest **miastem od 1330 roku**
- to **Perła Renesansu**
- nazywany jest **polską „Stolicą Komedii”**
- ma **najwięcej zabytków w Polsce południowej** (tuż po Krakowie)
- na przestrzeni wieków **był miastem wielokulturowym**
- jako jedyne miasto w Polsce ma **grający pomnik kataryniarza**
- to „**Polski Biegun Ciepła**”
- tu zaczynają się **Karpaty**

Największe skarby tarnowskich muzeów:

- **chiński bucik królowej Marysieńki Sobieskiej**
- **rząd rubinowy**
- **kopia husarska** (z oryginalnym **proporcem**)
- oryginalne **cygańskie wozy taborowe**
- **srebrny kubek w fustale olchowym**
- kolekcja **malarstwa ludowego na szkle**
- **ceramiczne kafle huculskie**
- **„Opłakiwanie z Chomranic”,**
obraz z ok. 1440 r.
- **Panorama Siedmiogrodzka**
(fragmenty)